

„Miluj a rob, čo chceš.“ Siedma homília Augustínovho *Komentára k Prvému Jánovmu listu* v kontexte jeho polemiky s donatistami¹

MARCELA ANDOKOVÁ

“Love and do what you will.” *Tractate 7* of Augustine's *Commentary on the First Letter of John*, in the context of his polemic with the Donatists

DOI: <https://doi.org/10.54937/kd.2025.16.2.250-267>

ABSTRACT: The well-known Augustinian dictum “Love and do what you will” originates from the seventh homily of his *Commentary on the First Letter of John* (*In Iohannis epistulam ad Parthos tractatus*), written during the Donatist controversy in North Africa. This study situates the homily within Augustine's evolving reflections on the legitimacy of coercion in matters of faith. While Augustine initially rejected the use of violence, his pastoral experience and confrontation with the uncompromising Donatists led him to a nuanced acceptance of physical coercion as a means of correction, provided it was motivated by love. *Tractate 7* thus serves as a theological culmination of Augustine's thought on the moral value of actions judged by their intention: the “root of love.” The article examines the interplay between truth, love, and coercion in this text, showing how Augustine redefines disciplinary rigor as an expression of fraternal charity. It also aims to fill a research gap in Slovak Augustinian studies (also by providing the first Slovak translation of *Tractate 7*) and contribute to current debates on religious tolerance and coercion.

Keywords: St Augustine, homilies on *1 John*, donatist controversy, religious coercion, Christian love

„Miluj a rob, čo chceš.“² Nie je náhoda, že tento známy Augustínov výrok z jeho siedmej homílie *Komentára k Prvému Jánovmu listu* (*In Iohannis epistulam ad Parthos tractatus*), ktorý bol v dejinách tak často chybné interpretovaný, sa zrodil práve v kontexte donatistickej kontroverzie a s ňou súvisiacej cirkevnej disciplíny. Týchto desať homílií je pre nás vzácnym dokladom Augustínovho postupného intelektuálneho vývoja v otázkach uplatňovania fyzického násillia voči odporcom pravej viery. Nečudo, že uvažovať o Božej láske v týchto súvislostiach

¹ Predkladaná štúdia vznikla s podporou projektov VEGA 1/0644/24 a KEGA č. 032UK-4/2025.

² AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh.* 7,8, BA 76, s. 304 – 305: „Dilige et quod uis fac.“ Pre potreby tejto štúdie sme pracovali s najnovším latinsko-francúzskym bilingválnym vydaním textu, ktorý bol publikovaný v edícii *Bibliothèque Augustinienne* (BA) 76, Paris: I.E.A., 2008.

nebolo pre neho rozhodne jednoduchou záležitosťou. Vyššie spomínaný výrok je preto čímsi ako vyvrcholením Augustínových úvah o tom, čo má byť v živote kresťana skutočným motívom konania z lásky: „*Ludské skutky sa odlišujú jedny od druhých iba tým, aký vzťah majú ku koreňu lásky. Lebo možno uskutočniť veľa činov, ktoré dobre vyzerajú, nevychádzajú však z koreňa lásky. Veď aj bodliaky majú kvety. Niektoré veci sa zdajú byť tvrdé, bolestivé, ale človek ich koná pre nápravu, inšpirovaný láskou.*“³

Hoci táto séria Augustínových homílií na 1 Jn výrazne púta už niekoľko desaťročí pozornosť medzinárodnej vedeckej obce,⁴ na Slovensku sa jej dosiaľ nevenovala dostatočná pozornosť. Výnimku predstavuje pomerne nedávno publikovaný preklad Prvej homílie tejto zbierky,⁵ a tiež niekoľko rozsiahlejších vedeckých publikácií,⁶ ktoré sa týmto dielkom zaoberajú v súvislosti s Augustínovou kazateľskou tvorbou v čase jeho vrcholiacej kontroverzie s donatistami. Cieľom predkladanej štúdie a následne aj prekladu *Tract. in ep. Ioh. 7* je teda prispieť k vyplneniu tejto lakúny v augustínovskom výskume a zároveň nadviazať na aktuálne prebiehajúcu diskusiu o opodstatnenosti uplatňovania fyzického násillia v snahe nastoliť jednotu a pokoj vo svete.

Augustínov pohľad na uplatňovanie fyzického násillia v kontexte jeho kontroverzie s donatistami

Hipponský biskup sa v polemike s donatistami angažoval už od začiatku deväťdesiatych rokov 4. storočia, no najmä po nástupe do biskupskej služby v roku 396.⁷ V tomto období sa do riešenia dlho pretrvávajúceho konfliktu v severnej Afrike zapojila s novým nasadením aj cisárska moc. Medzi rokmi 392 – 395 vydal cisár

³ Tamže: „...quia non discernuntur facta hominum nisi de radice caritatis. Nam multa fieri possunt quae speciem habent bonam et non procedunt de radice caritatis. Habent enim et spinae flores. Quaedam uero uidentur aspera, uidentur truculenta, sed fiunt ad disciplinam dictante caritate.“

⁴ K téme pozri bližšie napr. BROWN, Peter. St. Augustine's Attitude to Religious Coercion. In *JRS* 54, 1964, s. 107 – 116. <https://doi.org/10.2307/298656> ; RIST, John M. Augustine on Free Will and Predestination. In *Journal of Theological Studies*, 1969, č. 20, s. 420 – 447. <https://doi.org/10.1093/jts/XX.2.420>; TRAPÈ, Agostino. *Aurelius Augustinus – Ein Lebensbild*. München : Verlag Neue Stadt, Zürich – Wien, 2006, s. 181 – 188; KELLY, Paul. *Conflict, War and Revolution – Augustine : The Problem of Peace in a Violent World*. London : London School of Economics, 2022, s. 89 – 94. <https://doi.org/10.31389/lsepress.cwr.c> ; BANDOL, Radu. Diligite homines, interficite errores: The Ethics of Saint Augustine (354-430) in Approaching the Donatist Issue. In *Perichoresis*, 2011, s. 201 – 220.

⁵ ANDOKOVÁ, Marcela. Homiletická stratégia sv. Augustína v Prvej homílii jeho Komentára k Prvému Jánovmu listu. In *Teologický časopis*, 2021, roč. 21, č. 1, s. 7 – 26; preklad Prvej homílie, s. 12 – 26.

⁶ Ide najmä o monografie ANDOKOVÁ, Marcela. *Rečnícke umenie sv. Augustína v kázňach k stupňovým žalmom*. Bratislava : Iris, 2013; ANDOKOVÁ, Marcela. *Čierna som, a predsa krásna. Tyconiov výklad Piesne piesní 1,5*. Bratislava : Iris, 2020 a HORKA, Róbert. *Sv. Augustín: Komentár k Jánovmu evanjeliu. 1. časť: Jn 1 – 4*. Bratislava : Univerzita Komenského, RKCMF, 2022.

⁷ K dejinám donatizmu pozri napr. FRIEND, William H. C. *The Donatist Church: A Movement of Protest in Roman North Africa*. Oxford : Clarendon Press, 1952; BROWN, Peter. St. Augustine's Attitude to Religious Coercion. In *JRS* 54, 1964, s. 107 – 116; tiež ANDOKOVÁ, Marcela. *Rečnícke umenie sv. Augustína v kázňach k stupňovým žalmom*. Bratislava : Iris, 2013, 43 – 50.

Theodosius I. niekoľko ediktov na podporu katolíkov a následne v roku 399 cisár Honorius zvláštnym prípisom nariadil postupovať proti donatistom, dovtedy považovaným za schizmatikov, ako proti heretikom, t. j. šíriteľom bludnej náuky. O niekoľko rokov neskôr podporil toto rozhodnutie aj ďalší protidonatistický dekrét o jednote z roku 405, v dôsledku ktorého sa proti heretikom začali uplatňovať tvrdé opatrenia.⁸

O tejto situácii, ako aj o jej teologickom rámci, sa dozvedáme z mnohých Augustínových polemických spisov, ktoré venoval rôznym aspektom kontroverzie s donatistami.⁹ Pastoračný rozmer učenia o násilí a donucovaní jasne zaznieva aj z jeho listov, v ktorých diskutuje o probléme nutnosti prenasledovania donatistov. Treba však mať na pamäti, že v rímskom svete neexistoval nijaký monopol na násilie, ktorý by bol výhradnou doménou štátu. Vykonávanie násilia bolo rozdelené medzi súdy, armádu, cirkve a dokonca aj samotné domácnosti. Touto otázkou sa zaoberal Augustín ako biskup, pre ktorého bolo uplatňovanie násilia osobným, a rozhodne nielen čisto akademickým problémom. Jeho prvotný postoj k uplatňovaniu donucovania bol, pochopiteľne, nepriateľský. Ako kresťan mal prirodzený odpor k násiliu ako takému a veril, že ľudí možno priviesť k pravde presvedčivou rečou a silou argumentov. Uvedomoval si, že násilie môže v ľuďoch vyvolať nekontrolované emócie, ktoré sú v rozpore so zásadami "Božej obce".¹⁰ V prvých rokoch svojej biskupskej služby sa tejto vízie ako neúnnavný kazateľ striktne pridržal a využil všetky prostriedky svojej kultúry a výrečnosti na to, aby presvedčil donatistov k návratu do katolíckej cirkvi. Hlásal, že trpezlivosť a dobrý príklad treba rozhodne uprednostňovať pred donucovaním a násilím v podobe mučenia či telesných trestov.

Tento počiatočný postoj však postupne vystriedal realistickejší a skúsenostami prehodnotený názor na potrebu použitia donucovacích prostriedkov, zvlášť, keď išlo o násilie a nekompromisný charakter donatistických oponentov. O tomto meniacom sa Augustínovom postoji sa máme možnosť veľa dozvedieť napríklad z jeho *Listu* 93, adresovaného donatistickému biskupovi Vincentiovi,¹¹ v ktorom Augustín poukazuje na to, ako sa dobré a zlé skutky, hoci môžu byť na prvý pohľad podobné, odlišujú svojimi základnými motívmi. Argumentuje, že láska k Bohu alebo bližnému ospravedlňuje v niektorých prípadoch trest a fyzické donucovanie, zatiaľ čo túžba po moci alebo žiadostivosť ich robia odsúdeniahodnými. List je tak predovšetkým teologickou úvahou napísanou s cieľom obhájiť

⁸ Následne došlo na podnet cisárskych autorít v roku 411 k veľkému súdному pojednávaniu v Kartágu, kde boli donatisti oficiálne porazení, a ediktom z roku 412 sa celý spor rozhodol v prospech katolíkov. Porov. LANCEL, Serge. *Saint Augustin*. Paris : Librairie Arthème Fayard, 1999, s. 404 – 429; ANDOKOVÁ, Marcela. *Rečnické umenie sv. Augustína v kázňach k stupňovým žalmom*. Bratislava : Iris, 2013, s. 48.

⁹ V priebehu rokov 396-411 napísal Augustín množstvo spisov s protidonatistickou tematikou. Ide predovšetkým o tri knihy *Contra epistulam Parmeniani* (r. 400), sedem kníh *De baptismo* (r. 400/401), tri knihy *Contra litteras Petiliani* (r. 400/403), štyri knihy *Contra Cresconium* (r. 405/406), spisy *De unitate ecclesiae* (r. 402/405), *De unico baptismo* (r. 410/411) a tiež o záznam jednania s donatistami v Kartágu pod názvom *Breuculus conlationis cum Donatistis* (r. 411).

¹⁰ Porov. KELLY, Paul. *Conflict, War and Revolution – Augustine : The Problem of Peace in a Violent World*. London : London School of Economics, 2022, s. 90.

¹¹ Značný vplyv sporu s donatistami môžeme sledovať popri Augustínovom *Liste* 93, CSEL 34.2, s. 445 – 496 (r. 407-408) tiež v spise *De correctione Donatistarum* (= *List* 185, CSEL 57, s. 1 – 44; z roku 417).

používanie donucovacích praktík a fyzického násilia zo strany cirkvi voči here-
tikom, pričom takéto činy Augustín striktné odlišuje od činov prenasledovateľov
motivovaných zlom. Tieto idey prezentované Augustínom v *Liste* 93 sa stali dôle-
žitými aj v ranom novoveku v debatách o náboženskom prenasledovaní verzus
tolerancii.¹² Je však dôležité poznamenať, že jeho hlavným argumentom bolo, že
primerané telesné tresty môžu odstrániť prekážky stojace v ceste racionálnemu
presviedčaniu a argumentácii. Nátlak možno takto chápať ako vonkajší prostrie-
dok presviedčania. Ľudí totiž nemožno nútiť, aby niečomu uverili; donucovacie
praktiky a trest za útoky na “pravú vieru” môžu však mnohým jednoduchým
ľuďom otvoriť cestu k skutočnej viere, oslobodenej od strachu z nátlaku, ktorý
zažívali zo strany donatistických extrémistov, ku ktorým patrili napríklad aj mi-
litantné skupiny circumcellionov.¹³

Pastoračný tón Augustínových listov je tiež dôkazom toho, že hipponský bis-
kup sa snažil zmierniť primerané používanie násilia, ako to môžeme sledovať
napríklad v *Liste* 133 Marcellinovi,¹⁴ čo dosvedčuje jeho neprestajnú starosť o to,
aby toto násilie neprekročilo “nevyhnutnú mieru”. Echo Augustínovej kontrover-
zie s donatistami nachádzame nielen v jeho polemických spisoch či v korešpon-
dencii, ale výrazným spôsobom sa premieta aj do jeho kazateľskej činnosti, ktorá
stála v 20. storočí pomerne dlho mimo hlbšieho záujmu na poli augustínovského
výskumu. Aj vďaka priekopníckym prácam P. Browna sa vedecká obec začala
intenzívnejšie zaoberať týmito textami ako dôležitým materiálom reflektujúcim
nielen rôzne sociálne či kultúrne, ale aj mnohé dôležité teologické otázky.¹⁵ K nim
rozhodne patrí aj otázka uplatňovania fyzického násilia na donatistoch tak, ako
to reflektuje siedma homília jeho *Komentára k Prvému Jánovmu listu*.

Podstata bratskej lásky v kontexte siedmej homílie

Výrok „Boh je láska“ (1 Jn 4,8) predstavuje nielen leitmotív celého 1 Jn,¹⁶ ale stal sa
aj nosnou myšlienkou Augustínovho súboru desiatich homílií venovaných výkla-

¹² Augustín chápe toleranciu (*tolerantia*) ako trpezlivé znášanie hriešnika, ktorý má právo
na zmenu zmýšľania až do „poslednej žatvy“, nie ako akúsi formu ekumenického dialógu,
kde má každý právo na svoj názor a náboženské presvedčenie.

¹³ V Augustínových časoch boli circumcellioni aktívni hlavne v Numídii a v Mauretánii; po-
rov. AUGUSTINUS, *Contra epistulam Parmeniani* III,4,24, CSEL 51, s. 129.

¹⁴ AUGUSTINUS, *Epistula* 133,4, CSEL 44, s. 80 – 84; porov. KELLY, Paul. *Conflict, War and
Revolution – Augustine : The Problem of Peace in a Violent World*. London : London School
of Economics, 2022, s. 90.

¹⁵ Ako poznamenáva P. Olexák, „Brown vďaka čítaniu tzv. sekundárnych textov, ktoré iní
považovali za banálne a bezcenné, a antropologickému prístupu k neskorooantickej litera-
túre začal publikovať práce, ktoré sú súčasťou historiografickej klasiky.“ (OLEXÁK, Peter.
Jedinečnosť Brownovej historiografie. In *Kultúrne dejiny*, 2016, roč. 7 Suppl., s. 14) Medzi
takéto sekundárne texty patrili často práve kázne, ktoré boli prednesené jednoduchým
a bežným poslucháčom zrozumiteľným jazykom, preto v nich mnohí bádatelia neoča-
kávali zvláštnu teologickú hĺbku. Avšak aj vďaka detailnému skúmaniu Augustínových
kázni sa Brownovi podarilo rekonštruovať mnohé dôležité fakty z obdobia Augustínovej
kontroverzie s donatistami. K téme Augustínovej ekleziológie v kontexte donatistického
rozkladu v severnej Afrike 4. – 5. storočia pozri BROWN, Peter. *Augustine of Hippo: A Bio-
graphy*. Berkeley : University of California Press, 2000, zvlášť kap. 19, s. 207 – 221.

¹⁶ K teológii Prvého Jánovho listu pozri napr. STOTT, John R. W. *Janovy listy*. Bratislava
: Porta Libri, 2005; KLUSKA, Branislav. Vernosť pravde ako riešenie krízy nejednotnej
Cirkvi: Vizia Prvého Jánovho listu. In JANČOVIČ, Ján (ed.). *Tvar a tvár našej Cirkvi. Ek-*

du tohto listu, ktoré hipponský biskup predniesol na liturgickom zhromaždení vo svojom sídelnom meste Hippo Regius počas veľkonočnej oktávy pravdepodobne v roku 408.¹⁷ V tejto zbierke homílií sústreďujúcich sa na bratskú lásku vykladá Augustín verš po verši (*ex ordine*) kapitoly 1 Jn 1,1 – 5,3, pričom neokomentovaných ostalo v jeho zbierke posledných 18 veršov tohto listu. Ide o skutočné kázne, ktoré spolu s jeho *Komentárom k prvým kapitolám Jánovho evanjelia* (*Tractatus in Iohannis Euangelium*) a jeho výkladmi stupňových žalmov (*Enarrationes in Psalmos* 119 – b133) predstavujú jadro biskupovho protidonatistického kázania.¹⁸ Nezvolil si na komentovanie v tomto období Jánov list náhodou, aplikuje jeho vyučovanie pre potreby svojich veriacich, aby ich pomocou neho nabádal k jednote a k bratskej láske, ktorá bola narušená donatistickou schizmou. Hoci donatistov v týchto homíliách nikde nenavieť nespomína, ich protidonatistický akcent je zjavný prakticky na každej stránke tohto korpusu.

Zvlášť zaujímavá je v tejto súvislosti *Homília* 7, prednesená na veľkonočnú sobotu roku 408, kde sa Augustín snaží vysvetliť svojim veriacim jednoduchým spôsobom dôvody, ktoré ho viedli k súhlasu s fyzickým násilím uplatneným na donatistoch v snahe priviesť ich späť do katolíckej cirkvi: „Nemysli si, že miluješ svojho otroka, keď ho nebiješ, alebo že miluješ svojho syna, keď ho netrestáš, alebo že miluješ svojho blízkeho, keď ho nenapomínaš. V tom nespočíva láska, ale skôr slabosť. Nech láska horlí za nápravu a zlepšenie. [...] Nechci milovať v človeku omyl, ale človeka samotného. Človeka totiž vytvoril Boh, pôvodcom omylu je však sám človek. Miluj, čo vytvoril Boh; nemiluj to, čo urobil človek. [...] Ale ak aj niekedy tvrdo konáš, rob to kvôli láske pre nápravu.“¹⁹ V týchto slovách zo záverečného § 11 jasne počujeme odpoveď na výčitky, ktoré mu pravdepodobne adresovali nielen mnohí donatisti, ale možno i samotní katolíci z radov jeho veriacich, ktorých sa tieto násilné cisárske opatrenia tiež neraz dotkli.²⁰

leziologické štúdie, články a perspektívy. Bratislava : RKCMBF, Univerzita Komenského, 2021, s. 37 – 61.

¹⁷ K časovému vymedzeniu vzniku tejto série homílií na 1 Jn, ako aj k chronológii prvých 16 výkladov Jánovho evanjelia, ktoré Augustín alternoval s homíliami na stupňové žalmy (Ž 119 – 133 podľa LXX) pozri bližšie štúdie ANDOKOVÁ, Marcela – HORKA, Róbert. The Chronology of Augustine's *Tractatus in Iohannis euangelium* 1 – 16 and *Enarrationes in psalmos* 119 – 133. In *Vox Patrum*, 2019, roč. 39, č. 72, s. 149 – 170. <https://doi.org/10.31743/vp.4560>; ANDOKOVÁ, Marcela. *Rečnické umenie sv. Augustína v kázňach k stupňovým žalmom*. Bratislava : Iris, 2013, s. 53 – 60; HORKA, Róbert. *Sv. Augustín: Komentár k Jánovmu evanjeliu. 1. časť: Jn 1 – 4*. Bratislava : Univerzita Komenského, RKCMBF, 2022, s. 46 – 59.

¹⁸ Porov. ANDOKOVÁ, Marcela. Homiletická stratégia sv. Augustína v Prvej homílii jeho Komentára k Prvému Jánovmu listu. In *Teologický časopis*, 2021, roč. 21, č. 1, s. 7 – 9.

¹⁹ AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh. 7,11*, BA 76, s. 308 – 313: „Non putes tunc te amare seruum tuum quando eum non caedis, aut tunc te amare filium quando ei non das disciplinam, aut tunc te amare uicinum tuum quando eum non corripis. non est ista caritas sed languor. Ferueat caritas ad corrigendum, ad emendandum. [...] Noli in homine amare errorem sed hominem. Hominem enim Deus fecit; errorem ipsum homo fecit. Ama illud quod Deus fecit; noli amare quod ipse homo fecit. [...] Sed etsi saeuís aliquando, - propter correctionem dilectionis.“

²⁰ Mnohé rodiny boli v tom čase rozdelené donatistickou schizmou tak, že časť členov patrila ku katolíkom, časť k donatistom. Augustín to komentuje nasledovne: „Ak sme jednotní, čo potom v tomto meste robia dva oltáre? Čo tu robia rozdelené domy, rozdelené manželské zväzky? Čo tu robí spoločné lôžko a rozdelený Kristus?“ (AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh. 3,7*, BA 76, s. 162; slov. preklad ANDOKOVÁ, Marcela. *Rečnické umenie sv. Augustína v kázňach k stupňovým žalmom*. Bratislava : Iris, 2013, s. 63).

Týmto slovám však predchádzalo množstvo Augustínových úvah o pravde, ako aj o tom, čo znamená skutočná bratská láska, ktorá sa prejavuje zachovávaním prikázaní a dobrými skutkami voči bratom. Motív pravdy²¹ (porov. 1 Jn 4,6) rozoberá Augustín v § 3 a 4, kde dáva do súvisu pravdu (*ueritas*) s kresťanskou láskou (*caritas*): „*My sme z Boha. Ten, kto pozná Boha, nás počúva. Ten, kto nie je z Boha, nás nepočúva. Podľa toho sa pozná duch pravdy a duch omylu. (1 Jn 4,6) Tým už upriamil našu pozornosť na skutočnosť, že ten, kto pozná Boha, počúva; ten, kto ho ale nepozná, nepočúva. Taký je rozdiel medzi duchom pravdy a duchom bludu.*“²² Načúvanie Pánovi a následné plnenie jeho prikázaní je teda podľa Augustína prejavom skutočného učeníctva. Človek odmietajúci podriaďiť sa pravde, ktorou je sám Kristus (porov. Jn 14,6), odmieta teda jeho cirkev, ktorej on je hlavou, a tak veľmi rýchlo podľahne bludu.

Biskup z Hippo ďalej povzbudzuje svojich veriacich, ktorí myslia na Boha a chcú nasledovať Krista, aby prejavovali vrúcnuosť svojej lásky mravmi, dobrým správaním, skutkami, ktoré sú v zhode s Božími prikázaniami, ale predovšetkým bratskou láskou, lebo nemôže milovať Boha ten, kto nemiluje svojho brata.²³ Avšak Augustín nezotrváva iba pri týchto základných ponaučeníach; ide ďalej, aby objasnil, aký dôležitý je pri posudzovaní ľudských skutkov ich motív. Mnohé skutky sa totiž môžu javiť ako dobré, ale vychádzajú zo zlej motivácie. A naopak, niektoré skutky sa môžu javiť ako zlé a tvrdé, ale ich motív je upriamený na dobrú vec. Augustín upresňuje: „*Netreba brať do úvahy to, čo koná človek, ale s akým úmyslom a duševným nastavením to robí.*“²⁴ Tým si hipponský biskup pripravuje cestu k tomu, aby sa mohol otvorenejšie vyjadriť k tomu, prečo súhlasil s násilím a donucovaním. Hovorí: „*Taká je sila lásky! [...] ona jediná rozlišuje medzi ľudskými skutkami.*“²⁵

²¹ Ak si uvedomíme, prečo autor 1 Jn napísal tento list, lepšie pochopíme aj dôvody, prečo sa Augustín rozhodol vo veľkonočnej oktáve r. 408 komentovať práve tento novozákonný spis. Prvý Jánov list vznikol totiž ako reakcia na rozpoltenosť Jánovho spoločenstva, od ktorého sa oddelila samostatná skupina, ktorá sa od pravevých členov odlišovala v doktrínálnych aj etických otázkach. Charakterizovalo ju nepochopenie a nadinterpretovanie pravdy zjavenia, sprostredkovanej textom štvrtého evanjelia. Z toho dôvodu kladie autor 1 Jn dôraz práve na motív pravdy. Porov. KLUSKA, Branislav. Vernosť pravde ako riešenie krízy nejednotnej Cirkvi: Vízia Prvého Jánovho listu. In JANČOVIČ, Ján (ed.). *Tvar a tvár našej Cirkvi. Ekleziologické štúdie, články a perspektívy*. Bratislava : RKCMF, Univerzita Komenského, 2021, s. 37.

²² AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh. 7,4*, BA 76, s. 294 – 297: „*Nos ex Deo sumus. Qui nouit Deum audit nos; qui non est ex Deo non nos audit. Ex hoc cognoscimus spiritum ueritatis et erroris. Iam ergo intentos nos fecit, quia qui nouit Deum ipse audit; qui autem non nouit, non audit, et hoc discretio est spiritu ueritatis et erroris.*“

²³ Pozri napr. AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh. 7,4-6; 9,10-11*, BA 76, s. 294 – 301, 388 – 393. Problematika bratskej lásky a cirkevnej jednoty v kontexte protidonatistického boja v *Tract. in ep. Ioh.* bola detailne spracovaná v prácach DIDEBERG, Dany. *Saint Augustin et la première épître de saint Jean. Une théologie de l'Agapè*. Paris : Éditions Beauchesne, 1975. <https://doi.org/10.14375/NP.9782701000688> a DIDEBERG, Dany. *Carità fraterna e amore di Dio in santo Agostino*. In PSV, 1985, č. 11, s. 253 – 264.

²⁴ AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh. 7,7*, BA 76, s. 302 – 303: „*Non quid faciat homo considerandum est, sed quo animo et uoluntate faciat.*“

²⁵ Tamže: „*Tantum ualet caritas. [...] Facta hominum sola distinguit.*“

Záver

Text tejto homílie jasne poukazuje na to, ako podľa Augustína treba v kontexte donatistickej kontroverzie chápať náboženské donucovanie a v akom duchu má prebiehať. Motiváciou každého činu má byť podľa neho láska. Donatisti tvrdili, že opieranie sa o štátnu moc a súdy nemožno v tejto súvislosti chápať ako dôkaz bratskej lásky.²⁶ Navyše, katolíci podľa nich nemohli zastupovať Krista a sami sa zdiskreditovali tým, že sa uchýlili k prenasledovaniu donatistov. Na druhej strane, Augustín nebol ochotný uznať, že by boli opodstatnené takéto protesty zo strany tých, ktorí počas dlhých desaťročí zodpovedali za celú sériu násilných činov páchaných voči katolíkom severnej Afriky.²⁷ Rovnako ani neakceptoval, že by sa otcovské potrestanie,²⁸ ku ktorému došlo po mnohých rokoch vzájomných konfliktov, malo rovnať prenasledovaniu. Naopak, zastával teóriu, že priviesť niekoho späť na správnu cestu, aj keď táto cesta nie je úplne hladká, znamená v konečnom dôsledku lásku.

Siedma homília Augustínovho Komentára k Prvému Jánovmu listu

(Homília prednesená na veľkonočnú sobotu. Týka sa pasáže z Jánovho listu, ktorá začína slovami: *Vy, deti moje, ste už z Boha a zvíťazili ste nad ním*, až po: *Láska je v tom, že nie my sme milovali Boha, ale že on miloval nás a poslal svojho Syna ako zmiernu obeť za naše hriechy. Milovaní, keď nás Boh tak miluje, aj my sme povinní milovať jeden druhého*).²⁹

1. Tento svet je pre všetkých veriacich, ktorí hľadajú vlast, tým, čím bola pre ľud Izraela púšť.³⁰ Hoci stále ešte blúdili a hľadali vlast, jednako pod Božím vedením nemohli úplne zablúdiť. Ich cestou bolo Božie prikázanie. Veď štyridsať rokov im trvala s odbočkami cesta, ktorá sa dá urobiť za krátky čas na niekoľko etáp, a celý svet to vie. Museli sa takto zdržať nie preto, žeby boli opustení, ale preto, aby sa formovali.

²⁶ Tento názor zastával aj donatistický laický teológ a disident Tyconius, ktorý síce nesúhlasil s africkým partikularizmom donatistickej cirkvi, no nebol schopný sa pridať ani na stranu katolíkov, lebo bol presvedčený o tom, že donucovacie praktiky a násilie páchané na donatistoch v snahe nastoliť jednotu cirkvi v severnej Afrike, nemožno rozhodne chápať ako prejav autentickej bratskej lásky skutočných Kristových nasledovníkov. K téme pozri bližšie ANDOKOVÁ, Marcela. *Čierna som, a predsa krásna. Tyconiov výklad Piesne piesní 1,5*. Bratislava : Iris, 2020, s. 124 – 125; BANDOL, Radu. *Diligite homines, interficite errores: The Ethics of Saint Augustine (354-430) in Approaching the Donatist Issue*. In *Perichoresis*, 2011, s. 215 – 216.

²⁷ V čase prebiehajúcej kontroverzie medzi Augustínom a donatistami počas prvých 15 rokov jeho episkopátu (r. 396–411) trpeli obyvatelia severnej Afriky v dôsledku tejto schizmy už takmer jedno storočie.

²⁸ Porov. AUGUSTINUS, *Tract. in ep. Ioh.* 7,11, BA 76, s. 308 – 313.

²⁹ Pri uvádzaní priamych citácií či parafráz z Biblie sa v slovenskom preklade pridrižujeme oficiálneho katolíckeho prekladu (*Sväté písmo*. Rím : Slovenský ústav sv. Cyrila a Metoda, 1995). Odchylujeme sa od neho len na tých miestach, kde Augustínov text ponúka iné čítanie.

³⁰ Púšť je tu obrazom pozemského života. Pozri napr. AUGUSTINUS, *Tract. in Ioh. Eu.* 5,1: „Ak niekto z ľudí získa niečo pravdivé či spravodlivé, potom to pochádza z prameňa, po ktorom máme v tejto púšti žiť, aby nás pokropil akoby nejakou rosou, ktorá nás počas tohto putovania osvieži. Vďaka tomu na ceste neomdlieme a dokážeme prísť až do jeho pokoja a plnej spokojnosti.“, preklad R. Horka, s. 132.

A tak to, čo nám Boh prisľubuje, je nevýslovná sladkosť a dobro, ako hovorí Písmo a ako ste často počuli pripomínať, že *ani oko nevidelo, ani ucho nepočulo, ani do ľudského srdca nevystúpilo*. (Iz 64,4; 1 Kor 2,9) Námahy časného života nám však slúžia na to, aby sme sa formovali, pokušenia prítomného života sú nám zas na poučenie. A jednako, ak na tejto púšti nechcete umrieť od smädu, pite lásku.³¹ Je to prameň, ktorý tam Pán chcel umiestniť, aby sme nemalátneli na ceste: A my z neho budeme piť veľkými dúškami, až dôjdeme do vlasti.

Práve sa prečítalo Evanjelium. Čo iné mám povedať o slovách, ktorými sa končilo toto čítanie, ak nie to, že ste tu počuli o láske?³² Lebo keď sme v modlitbe urobili dohodu s naším Bohom, aby nám, ak chceme, odpustil naše hriechy, máme aj my odpúšťať tým, ktorí sa previnili voči nám. (porov. Mt 6,12) Avšak, čo iné odpúšťa, ak nie láska? Odstráň lásku zo srdca a zaujme ho nenávisť; tá nevie odpúšťať. Nech sa v ňom nachádza láska, ona odpúšťa bez obáv, lebo sa necíti stiesnená.

Avšak celý tento list, ktorý sme sa podujali spolu s vami vyložiť, pozrite, či odporúča aj čosi iné, než túto jedinou lásku. A netreba sa báť, že by sme ju kvôli opätovnému opakovaniu tej istej veci začali nenávidieť. Čo vlastne milujeme, ak sa láska stáva predmetom nenávisť? Keďže len vďaka láske možno náležite milovať ostatné veci, ako treba milovať ju samotnú? Nech táto vec, ktorá nikdy nemá opustiť naše srdce, neopustí ani naše pery.

2. Ján hovorí: *Vy, deti moje, ste už z Boha a zvíťazili ste nad ním*. (1 Jn 4,4) Nad kým iným, ak nie nad antikristom? Už prv totiž povedal: *Každý, kto rozdeľuje Ježiša Krista a popiera, že prišiel v tele, nie je z Boha*. (1 Jn 4,3) Ale už sme vysvetlili, ak si spomínate, že všetci tí, ktorí znesväcujú lásku, popierajú, že Ježiš prišiel v tele. Lebo okrem lásky nemal iný dôvod, aby prišiel. Táto láska, ktorá sa nám tu odporúča, je tá istá, ktorú odporúča Ján v Evanjeliu: *Nik nemá väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov*. (Jn 15,13) Ako mohol Boží Syn za nás položiť svoj život, ak by na seba nevzal telo, v ktorom mohol zomrieť? Ktokoľvek, kto znesväcuje lásku – nech už si jazyk vraví čo chce –, ten svojím vlastným životom popiera, že Ježiš prišiel v tele a je antikrist, kdekoľvek sa nachádza či kamkoľvek vstúpi.

Ale čo hovorí Ján tým, ktorí sú obyvateľmi tej vlasti, po ktorej túžime? *Zvíťazili ste nad ním*. Ako zvíťazili? *Lebo ten, ktorý je vo vás, je väčší než ten, čo je vo svete*. Diabol premohol každého človeka, ktorého urobil pyšným. Aby nepripisovali víťazstvo svojim vlastným silám a aby ich nepremohla arogantná pýcha, čo im hovorí, aby si mohli zachovať pokoru? *Zvíťazili ste nad ním*. Každý človek, ktorý počuje: *zvíťazili ste*, už dvíha hlavu, dvíha šiju, chce, aby jemu adresovali pochvaly. Nenechaj sa opantať pýchou; pozri, kto v tebe zvíťazil. Prečo si zvíťazil? *Lebo ten, ktorý je vo vás, je väčší než ten, čo je vo svete*. (1 Jn 4,4)

³¹ K symbolike vody v Augustínových výkladoch venovaných 1 Jn pozri bližšie ANDOKOVÁ, Marcela. Symbolický jazyk v kázňach sv. Augustína. Spôsob, ako poučiť a zaujať poslucháča. In *Studia Aloisiana: Ročenka Teologickej fakulty TU 2004*. Trnava : Dobrá kniha 2004, s. 13 – 22, zvlášť s. 15 – 16. V homíliách na 1 Jn sa obrazy vody často spájajú s láskou (*caritas*), ktorá je podobne ako voda základným zdrojom života kresťana.

³² S najväčšou pravdepodobnosťou išlo o text Jn 21,15 – 25, v ktorom sa Kristus trikrát pýta Petra: „Miluješ ma?“ Porov. napr. AUGUSTINUS, *Sermo* 229O, MiAg 1, s. 497.

Nes teda svojho pána v úplnej pokore; buď zvierateľom svojho jazdca.³³ Je pre teba dobré, aby on viedol a ovládal. Lebo ak by si ho nemal za jazdca, mohol by si dvíhať šiju a kopať zadnými nohami. Ale beda ti, ak ťa nikto nevedie, lebo táto sloboda ťa posielala medzi šelmy, aby ťa zožrali.

3. *Oni sú zo sveta.* Kto? Antikristi. Už ste počuli, kto sú a ak nimi nie ste vy sami, spoznáte ich. Ale každý, kto je jedným z nich, ich nepozná. *Oni sú zo sveta, preto hovoria podľa sveta a svet ich počúva.* (1 Jn 4,5) Kto sú tí, čo podľa sveta hovoria? Všimnite si: tí, ktorí sú proti láske.

Hľa, počuli Pána hovoriť: *Lebo ak vy odpustíte ľuďom ich poklesky, aj váš nebeský Otec vám odpustí vaše hriechy. Ale ak vy neodpustíte ľuďom, ani váš Otec neodpustí vaše hriechy.* (Mt 6,14 n.) Také je slovo pravdy. Alebo ak to nie je pravda kto hovorí, pokojne namietaj! Ak si kresťan a ak veríš v Krista, on sám povedal: *Ja som Pravda.* (Jn 14,6) Tento výrok je pravdivý a nemenný.

Teraz počúvaj tých, ktorí hovoria podľa sveta: „Nechceš sa pomstiť? Tento tu bude rozprávať, že s tebou takto zaobchádzal! Nie, treba, aby pochopil, že má dočinenia s človekom.“ Takéto veci počujeme hovoriť každý deň. Podľa sveta rozprávajú tí, ktorí takto hovoria: *A svet ich počúva.* (1 Jn 4,5) Tieto slová nehovorí nik iný, iba tí, ktorí milujú svet, a ani ich nepočúva nik iný, iba tí, ktorí milujú svet. A ten, kto miluje svet a zanedbáva lásku, ako ste počuli, popiera, že Ježiš prišiel v tele. (porov. 1 Jn 4,3)

Na druhej strane, konal takto v tele samotný Pán? Keď ho fackovali, chcel sa vari mstiť? Keď visel na kríži, vari nepovedal: *Otče, odpusť im, lebo nevedia, čo činia?* (Lk 23,34) Ak sa nevyhrážal ten, ktorý mal moc, prečo sa ty vyhrážaš? Prečo sa naparuješ ty, ktorý si podriadený inej moci? On zomrel, lebo chcel, a nevyhráždžal sa; a ty, ktorý nevieš, ani kedy zomrieš, sa ideš vyhrážať?!

4. *My sme z Boha.* Pozrime sa, prečo. Pozrite, či je to kvôli niečomu inému, než kvôli láske. *My sme z Boha. Ten, kto pozná Boha, nás počúva; ten, kto nie je z Boha, nás nepočúva. Podľa toho poznáme ducha pravdy a ducha bludu.* (1 Jn 4,7) Pretože ten, kto nás počúva, má v sebe ducha pravdy. Kto nás však nepočúva, má v sebe ducha bludu.³⁴ Pozrime sa na to, čo nám Ján odporúča a počúvajte ho, lebo napomína v duchu pravdy. Ak sme sa narodili z Boha, nepočúvajte antikristov, ani milovníkov sveta ani svet samotný.

Milovaní (1 Jn 4,7), pokračuje, pozrite, čo bolo vyššie: *My sme z Boha. Ten, kto pozná Boha, nás počúva. Ten, kto nie je z Boha, nás nepočúva. Podľa toho sa pozná duch pravdy a duch omylu.* (1 Jn 4,6) Tým už upriamil našu pozornosť na skutočnosť, že ten, kto pozná Boha, počúva; ten, kto ho ale nepozná, nepočúva. Taký je

³³ Na tomto mieste ide zrejme o narážku na text Mt 21,5-7. Porov. AUGUSTINUS, *Serm. Dolb.* 2, 11: „A kto ste vy, bratia moji? [...] Vy ste osliatko. Tak poslúchajte tých, čo vás vedú tam, kde budete môcť niesť Pána.“ (Preklad: HORKA, Róbert. *Novoobjavená homília sv. Augustína Dolbeau 2 „De oboedientia“*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2015, s. 58.)

³⁴ Pri komentovaní 1 Jn 4,7 sa Augustín pri rozvíjaní svojich úvah výrazne opiera o teológiu predstavenú autorom Prvého Jánovho listu, podľa ktorého je vernosť pravde rozhodujúcim činiteľom pre zotrvanie v jednote cirkevného spoločenstva. K téme pozri bližšie KLUSKA, Branislav. Vernosť pravde ako riešenie krízy nejednotnej Cirkvi: Vízia Prvého Jánovho listu. In JANČOVIČ, Ján (ed.). *Tvar a tvár našej Cirkvi. Ekleziologické štúdie, články a perspektívy*. Bratislava : RKCMF, Univerzita Komenského, 2021, s. 59.

rozdiel medzi duchom pravdy a duchom bludu. Pozrime sa teraz na to, čo nám chce odporučiť, aby sme pozorne počúvali.

Milovaní. Milujme sa navzájom. Prečo? Vari preto, že nám to radí človek? *Lebo láska je z Boha.* Veľmi odporučil lásku, keď povedal: *je z Boha.* Chce povedať viac, počúvajte pozorne. Práve povedal: *Láska je z Boha a každý, kto miluje, narodil sa z Boha a pozná Boha. Ten, kto nemiluje, nepozná Boha.* Prečo? *Lebo Boh je láska.* (1 Jn 4,7-8)

Čo viac mohol povedať, bratia? Keby sa na všetkých stránkach tohto listu nepovedalo nič na oslavu lásky, keby na všetkých stranách Písma o nej nebola nijaká zmienka, a keby sme prostredníctvom slov Ducha Svätého počuli len toto jediné: *Lebo Boh je láska* (1 Jn 4,8), nemuseli by sme hľadať nič viac.

5. Pozrite sa teraz, že konať proti láske, znamená konať proti Bohu. Nech mi nik nepovie: „Keď nemilujem brata, hreším proti človeku.“ – dávajte pozor! – „a je ľahké dopustiť sa hriechu proti človeku, len nech nehreším proti Bohu.“ Akože nehrešíš, keď sa dopúšťaš hriechu proti láske? Boh je láska. (1 Jn 4,8)

Vari to hovoríme my? Keby sme to my hovorili: „Boh je láska“, možno by niekto spomedzi vás bol pohoršený a povedal by: „Čo to povedal? Čo chcel povedať tým, že *Boh je láska*?“ Boh dal lásku, daroval ju ako dar. *Láska je z Boha; Boh je láska.* (1 Jn 4,8) Hľa, bratia, tu máte božské Písma. Tento list je kanonický;³⁵ číta sa medzi všetkými národmi, je garantovaný autoritou celej zeme, stojí na ňom celý svet.³⁶ Tu počúvaš Božieho Ducha: *Boh je láska.* Teraz, ak sa odvážiš, konaj proti Bohu a nemiluj svojho brata.

6. Ako mohol teda Ján prv povedať: *Láska je z Boha* (1 Jn 4,7), a teraz hovorí: *Láska je Boh*? Boh z Boha. Vskutku, Boh, to je Otec, Syn a Duch Svätý; Syn je Boh z Boha; Duch Svätý je Boh z Boha. A títo traja sú jediný Boh, a nie traja bohovia. Ak Syn je Boh a Duch Svätý je Boh, a ak ten, v kom prebýva Duch Svätý, miluje, potom láska je Boh, ale je to Boh, pretože je z Boha.

V tomto Liste nachádzaš teda obe tvrdenia: aj *láska je z Boha*, aj *láska je Boh*. Jedine o Otcovi nemôže Písmo povedať, že je z *Boha*. Keď však počuješ hovoriť z Boha, treba tým rozumieť buď Syna alebo Ducha Svätého. Ale keďže apoštol hovorí: *Božia láska je rozliata v našich srdciach skrze Ducha Svätého, ktorý nám bol daný* (Rim 5,5), máme tomu rozumieť tak, že v láske sa nachádza Duch Svätý. Je to ten Duch Svätý, ktorého nemôžu dostať zlí. On sám je tým prameňom, o ktorom hovorí Písmo: *Nech prameň tvojej vody ostane tebe samému a nech z nej nik cudzí*

³⁵ Kanonicitu 1 Jn potvrdzuje Augustín v spise *De doctrina christiana* II,8,13, CCL 39, s. 39 – 40; tiež Atanáz v *Liste* 39, slov. preklad ŠESTÁK, Cyril: 39. list sv. Atanáza Alexandrijského. In *Teologický časopis*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 12.

³⁶ Ak na tomto mieste kazateľ trvá na univerzálnosti posolstva svätého Jána, robí tak preto, lebo Božie slovo prijaté cirkvou zaznieva aj za hranicami Afriky, na ktorú chcú donatisti obmedziť cirkev, ktorá je ale podľa Augustína *catholica*, čiže všeobecná alebo univerzálna. Z toho dôvodu odmietal hipponský biskup ideu, že by všetci ľudia nemali byť kresťanmi, ved' cirkev (a tým pádom aj celý svet) vnímal ako jedno veľké Božie mesto. Toto jeho chápanie podporil už v edikte *Cunctos populos* z r. 380 cisár Theodosius I., ktorý nariadil, aby všetky národy Rímskeho impéria vyznávali vieru apoštola Petra. Porov. OLEXÁK, Peter. *Stručná história vzťahov cirkvi a štátu*. Ružomberok : Society for Human Studies, 2022, s. 38.

nepije. (porov. *Prís* 5,16 – 17) Všetci tí, ktorí nemilujú Boha, sú totiž cudzinci, sú antikristi. A hoci vchádzajú do bazilik, nemôžu byť započítaní medzi synov Božích; tento prameň života im nepatrí. Možno mať krst a byť zlý, možno mať dar proroctva a byť zlý. Vidíme, že aj kráľ Saul prorokoval. Prenasledoval svätého Dávida, a predsa bol naplnený duchom proroctva a začal prorokovať. (porov. *1 Sam* 19,20-24) Je možné prijať sviatosť tela a krvi Pána a byť zlý, lebo na adresu takých ľudí bolo povedané: *Ten, kto je a pije nehodne, si je a pije vlastné odsúdenie.* (*1 Kor* 11,29) Človek môže nosiť Kristovo meno a byť zlý, čiže môže sa volať kresťanom a zároveň byť zlý. Patrí do počtu tých, o ktorých bolo povedané: *Zhanobili meno svojho Boha.* (porov. *1 Kor* 11,29) Je teda možné mať účasť na všetkých týchto sviatosťiach a byť zlý; ale mať lásku a byť zlý – to sa nedá. To je osobitný dar,³⁷ vynikajúci prameň. Duch Boží vás pozýva, aby ste z neho pili. Duch Boží vás pozýva, aby ste jeho pili.

7. *Božia láska k nám sa prejavila v tom.* (*1 Jn* 4,9) Pozrite, aké máme povzbudenie, aby sme milovali Boha. Vari by sme ho mohli milovať, keby on prvý nemiloval nás? Ak sme boli leniví milovať, nebudme leniví milovať aspoň na oplátku. *On prvý miloval nás* (*1 Jn* 4,19), ale my sami ho tak ešte nemilujeme. On miloval hriešnikov, ale hriechy odpustil. Miloval hriešnikov, ale nezhrmazdil ich kvôli hriešnosti. Miloval chorých, ale navštívil ich, aby ich uzdravil.

Boh je láska. A Božia láska k nám sa prejavila v tom, že Boh poslal svojho jednorodeného Syna na svet, aby sme skrze neho mali život. (*1 Jn* 4,8 n.) Ako hovorí samotný Pán: *Nik nemôže mať väčšiu lásku ako ten, kto položí svoj život za svojich priateľov.* (*Jn* 15,13) A v tom Kristus dokázal svoju lásku k nám, že za nás zomrel. V čom je potom dôkaz lásky Otca k nám? Že svojho jediného Syna poslal, aby za nás zomrel. Tak hovorí aj apoštol Pavol: *Keď on vlastného Syna neušetril, ale vydal ho za nás všetkých, akože by nám s ním nedaroval všetko!?* (*Rim* 8,32) Hľa, Otec vydal Krista a aj Judáš ho vydal. Vari sa nezdá ich počínanie dosť podobné? Judáš je zradca, je teda aj Otec zradca? „To je nemysliteľné“, povieš si. Nehovorím to ja, ale apoštol. *Keď on vlastného Syna neušetril, hovorí, ale vydal ho za nás všetkých.* (*Rim* 8,32) Otec vydal Krista a Kristus vydal seba samého. Ten istý apoštol vyhlasuje: *Ten, ktorý ma miluje a vydal seba samého za mňa.* (*Gal* 2,20) Ak Otec vydal Syna a ak Syn vydal seba samého, čo teda urobil Judáš?

Otec vydal Syna; Syn vydal seba samého; Judáš ho vydal. Hľa, jeden a ten istý skutok. Čo nám ale umožňuje rozlíšiť skutok Otca, vydávajúceho Syna, od skutku Syna, ktorý vydal seba samého, a od skutku Judáša, ktorý vydal svojho Majstra? Otec a Syn tak konali z lásky; Judáš však, aby zradil.

Vidíte, že netreba brať do úvahy to, čo koná človek, ale s akým úmyslom a duševným nastavením to robí. V tom istom skutku nachádzame Boha Otca, ako aj Judáša. Otca zvelebujeme, Judáša preklíname. Prečo Otca zvelebujeme a Judáša preklíname? Zvelebujeme lásku, preklíname hriech. Koľko ponúkol ľudskému rodu Kristus tým, že bol vydaný? Vari mal toto na mysli Judáš, keď ho zradil? Nie, Boh mal na zreteli našu spásu, ktorou sme boli vykúpení; Judáš myslel na cenu, kvôli ktorej zapredal Pána. Syn sám mal na mysli cenu, ktorú dal za nás, Judáš zas cenu, ktorú dostal, aby Ježiša zapredal.

³⁷ T. j. taký dar, ktorý neprináleží automaticky každému.

Tieto skutky odlišuje rôzny úmysel. Hoci skutok je jeden a ten istý, ak ho hodnotíme na základe rôznych úmyslov, zistíme, že jeden skutok treba milovať, kým druhý zatradiť; jeden oslavovať a druhý preklínať. Taká je sila lásky! Vidíte, že ona jediná je schopná urobiť rozdiel; vidíte, že ona jediná rozlišuje medzi ľudskými skutkami.

8. Toto sme povedali o podobných skutkoch. Pokiaľ ide o rozdielne skutky, zistujeme, že jedného človeka vedie láska k zúrivosti, kým zloba druhého k lichoteniu. Otec bije svoje dieťa a priekupník s otrokmi mu za to pochlebuje. Ak ponúkneš na výber dve veci – rany a lichôtky, kto by si nevybral radšej lichôtky, aby sa vyhol ranám? Ak sa zamyslíš nad úlohou, ktorú hrá každá z týchto dvoch, potom láska bije a nepravosť lichotí.

Pozrite, na čo máme upriamiť svoju pozornosť: Ľudské skutky sa odlišujú jedny od druhých iba tým, aký vzťah majú ku koreňu lásky. Lebo možno uskutočniť veľa činov, ktoré dobre vyzerajú, nevychádzajú však z koreňa lásky. Veď aj bodliaky majú kvety. Niektoré veci sa zdajú byť tvrdé, bolestivé, ale človek ich koná pre nápravu, inšpirovaný láskou. A tak, hľa, krátky príkaz, ktorý sa ti podáva: „Miluj a rob, čo chceš.“ Ak mlčíš, mlč s láskou; ak kričíš, krič s láskou; ak naprávaš, naprávaj s láskou; ak šetriš, šetri s láskou. Nech sa vo vnútri nachádza koreň lásky. Z tohto koreňa lásky môže vzísť len dobré.

9. *V tom je láska. V tom sa prejavila Božia láska k nám: poslal svojho jediného Syna na tento svet, aby sme mali skrze neho život. V tom spočíva láska: nie, že my sme milovali, ale že on miloval nás. (1 Jn 4,10)* My sme ho prví nemilovali. On totiž miloval nás, aby sme ho my milovali.

A poslal svojho Syna ako zmierovateľa za naše hriechy (1 Jn 4,10)³⁸: ako zmierovateľa, obetníka. On ponúkol obeť za naše hriechy. Kde našiel obetný dar? Kde našiel čistou obeť, ktorú chcel ponúknuť? Nenašiel nič iné: ponúkol seba samého. Milovaní, keď nás Boh tak miloval, aj my sme povinní milovať jeden druhého. (1 Jn 4,11) Peter, miluješ ma? A on mu povedal: „Milujem.“ – *Pas moje ovce.* (porov. Jn 21,15-17)

10. *Boha nikto nikdy nevidel. (1 Jn 4,12)* Je neviditeľná bytosť; treba ho hľadať nie okom, ale srdcom. Keby sme chceli vidieť slnko, zbavili by sme najprv všetkej špiny svoje telesné oko, ktoré nám umožňuje vidieť svetlo: podobne, ak chceme vidieť Boha, očistíme najprv svoje oko, ktoré ho môže vidieť. Kde je toto oko? Počúvaj Evanjelium: *Blahoslavení čistého srdca, lebo oni uvidia Boha. (Mt 5,8)*

Ale nech si nik nepredstavuje Boha na základe žiadostivosti očí. Človek si ho totiž predstavuje buď ako niečo ohromné, ako čosi nezmerateľne veľké rozšírené v priestore, alebo ako samotné svetlo, ktoré vidí vlastnými očami, a zväčšuje ho natoľko, nakoľko je možné rozšíriť ho v priestore, prípadne si ho predstavuje ako starca ctihodného výzoru. Ty si však nič také nepredstavuj.

³⁸ Augustínov text sa tu odchyľuje od oficiálneho znenia tohto verša (*et misit Filium suum propitiationem pro peccatis nostris*), kde lat. slovo *propitiatio* môžeme preložiť ako „zmierna obeta“. Augustín namiesto neho používa substantívum *lītator*, ktoré znamená „zmierovateľ“.

Ty máš spôsob, ako si urobiť predstavu o Bohu, ak ho chceš vidieť: *Boh je láska*. (1 Jn 4,8) Akú tvár má láska? Akú má podobu? Akú postavu? Aké má nohy? Aké ruky? To nik nevie povedať. A predsa má nohy: tie, ktoré vedú k cirkvi. Má ruky: tie, ktoré podávajú almužnu chudobnému. Má oči, lebo nimi rozpoznáva núdzneho: *Blazený, kto pamätá na núdzneho a bedára*. (Ž 40,2) Má uši, o ktorých Pán hovorí: *Kto má uši na počúvanie, nech počúva*. (Lk 8,8) Nejde pritom o údy vzdialené od seba v priestore, ale ten, kto vlastní lásku, vidí všetko pohľadom intelektu. Obývaj a budeš obývaný; ostávaj a on ostane v tebe.

Čo povedať, bratia moji?³⁹ Kto miluje to, čo nevidí? Prečo teda, keď sa chváli láska, vstávate z miesta a prejavujete svoj súhlas pokrikom, prečo ju vychvaľujete? Čo som vám ukázal? Vari nejaké farebné veci? Ponúkol som zlato a striebro? Vari som vytiahol drahokamy z pokladnice? Čo takého som ukázal vašim očiam? Vari sa zmenila moja tvár, kým som rozprával? Stále mám svoju fyzickú tvár; vidíte ma takého istého, akým som bol, keď som prišiel. A vy? Aj vy ste takí istí, akými ste boli, keď ste prišli. Chváli sa láska a vy kričíte od nadšenia! Pochopiteľne, nevidíte nič. Ale tak, ako máte potešenie z toho, keď ju chváľte, rovnako sa tešte z toho, že ju uchováate vo svojom srdci!

Dávajte dobrý pozor, bratia, čo vám hovorím. Do tej miery, ako mi Pán dožičí, vás povzbudzujem k tomu, aby ste sa usilovali o veľký poklad. Keby vám ktosi ukázal malú vázu jemne opracovanú, pozlátenu a vyhotovenú s umeleckým citom, aby učarovala pohľadu vašich očí i srdca, aby ste si tak mohli vychutnať prácu umelca, váhu tejto masy striebra a lesk vzácneho kovu, vari by každý z vás nepovedal: „Och, keby som len vlastnil túto vázu!“ To by ste si však hovorili zbytočne, pretože by nebola vašim vlastníctvom. Alebo, keby ju predsa len ktosi chcel vlastniť, mohol by snívať o tom, že ju ukradne z cudzieho domu. Vychvaľuje sa pred vami láska. Ak sa vám páči, vezmite si ju; vlastnite ju. Netreba sa pritom dopustiť krádeže voči inému. Netreba snívať o tom, že si ju kúpite. Je totiž zadarmo. Chopte sa jej, objímte ju. Nič nie je sladšie ako ona! Ak je takáto, keď ju spomínáme, aká je, keď ju vlastníme?

11. Ak sú medzi vami, bratia, takí, ktorí si chcú uchovať lásku, predovšetkým nedomnievajte sa, že je bez zápalu a horlivosti. Nemyslite si, že si ju človek môže uchovať skrze nežnosť. Nie, nežnosť nie je to správne slovo, ale skôr nedbanlivosť či pasivita. Nie, tak si lásku uchovať nemožno. Nemysli si, že miluješ svojho otroka, keď ho nebiješ, alebo že miluješ svojho syna, keď ho netrestáš, alebo že miluješ svojho blížneho, keď ho nenapomínaš. V tom nespočíva láska, ale skôr slabosť. Nech láska horlí za nápravu a zlepšenie.

Ak je správanie druhých dobré, nech nás poteší; ak je zlé, nech sa usmerní a napraví. Nechci milovať v človeku omyl, ale človeka samotného. Človeka totiž utvoril Boh, pôvodcom omylu je však sám človek. Miluj, čo utvoril Boh; nemiluj to, čo urobil človek. Keď jedno miluješ, mizne vďaka tebe druhé. Keď jedno

³⁹ Augustín vo svojich kázňach oslovuje svojich veriacich rôznym spôsobom, veľmi často však používa oslovenie *fratres / fratres mei* (bratia / bratia moji) či *carissimi / dilectissimi* (najdrahší) a pod. V súlade s bežným úzusom jeho doby v osloveniach nikdy explicitne nespomína ženy. K rôznym osloveniam poslucháčov v súvislosti s Augustínovými kázňami pozri ANDOKOVÁ, Marcela. Je kázeň a kázeň. Možnosti prekladu latinských výrazových prostriedkov do slovenčiny. In KOŽELOVÁ, Adriána Ingrid – DRENGUBIAK, Ján (eds.). *Antika v kontexte storočí*. Prešov, 2022, s. 16 – 35.

miluješ, naprávaš druhé. Ale ak aj niekedy tvrdo konáš, rob to kvôli láske pre nápravu.

Preto je symbolom lásky holubica, ktorá zostúpila na Pána (porov. Mt 3,16); v tejto podobe holubice prišiel Duch Svätý, aby do nás vliaval lásku. Prečo? Holubica nemá žľč, a predsa zobákom a krídlami bráni svoje hniezdo; nechá v sebe splanúť svoj hnev, ale robí tak bez trpkosti. Rovnako koná otec, keď trestá svojho syna; trestá ho, aby ho napravil. Ako som už ale povedal, človek, ktorý chce zviesť dieťa, aby ho predal, sa mu zalieča so skrývanou krutosťou; kým otec, aby dieťa napravil, trestá bez zloby. Takí budte ku všetkým.

Pozrite bratia, to je dôležité upozornenie, základné pravidlo správania. Každý má deti, alebo ich aspoň chce mať; alebo, ak sa definitívne rozhodol nemať telesné deti, túži mať aspoň duchovné. Aký je ten, kto nenapráva svojho syna? (porov. Hebr 12,7) Aké je dieťa, ktoré by otec netrestal? A predsa, vyzerá, akoby si na ňom vršil svoj hnev. Otcovská láska sa hnevá, láska k blížnemu sa hnevá;⁴⁰ hnevá sa istým spôsobom bez žľče ako holubica, nie ako havran.

Preto mi prichodí na myseľ povedať vám, bratia moji, že tí ľudia, ktorí pošliapali lásku, vyvolali schizmu. Tak, ako nenávidia samotnú lásku, rovnako nenávidia aj holubicu. Holubica však nad nimi víťazí. Prichádza z neba, otvárajú sa nebesá a ona spočíva na hlave Pána. Prečo? Aby počul: *To je ten, čo krstí* (Jn 1,33).⁴¹

Straťte sa, zloději! Straťte sa vy, ktorí chcete napadnúť Kristovo vlastníctvo! Na svojich majetkoch, kde chcete vládnuť, ste sa odvážili vyvesiť tabuľku s menom skutočného vlastníka.⁴² On pozná svoje meno; on sa domáha svojho majetku. Nenič tabuľky, ale chopí sa vlády nad svojím majetkom. A tak tomu, kto prichádza do katolíckej cirkvi, sa nezmazáva krst, aby nebolo zničené ani meno majetku cisára. Čo sa však deje v katolíckej cirkvi? Je rozpoznané meno: Majiteľ vstúpi pod vlastným menom tam, kde zloděj zneužíva meno druhého.

⁴⁰ Na tomto mieste sme sa snažili nasledovať v preklade Augustínov text, kde sa píše: *Amor saeuit; caritas saeuit...* Použitím oboch termínov mohol chcieť hipponský biskup naznačiť, že snaha o nápravu druhého vychádza v tomto prípade rovnako z ľudských, ako aj z kresťanských pohnútok.

⁴¹ Hlavnou úlohou Augustína ako biskupa počas prvých 15 rokov jeho episkopátu bolo nastoliť jednotu katolíckej cirkvi rozdelenej donatistickou schizmou. Za týmto účelom vytvoril vlastnú ekleziológiu, ktorá mala pomôcť tento problém vyriešiť. Jej prvým bodom bolo jeho presvedčenie o tom, že Kristova cirkev môže byť len jedna a hipponský biskup ju typologicky znázorňuje obrazom holubice. Porov. HORKA, Róbert. *Columba gemens. Apel na svedomie ako cesta k riešeniu donatistickej schizmy v VI. výklade Augustínovho Komentára k Jánovmu evanjeliu*. In *Špecifické aspekty svedomia v perspektíve rozvoja osoby a spoločnosti*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, 2007, s. 152 – 158.

⁴² Lat. slovo *titulus* označuje na tomto mieste niečo ako tabuľku s menom a titulmi vlastníka, ktorú majiteľ upevnil zväčša nad vstupom do svojho domu, aby dal jasne najavo, komu majetok patrí. Táto tabuľka, často zhotovená z dreva alebo kusu mramoru, mala teda akúsi apotropaickú funkciu a jej cieľom bolo chrániť súkromný majetok pred zloďmi či nevitnými hosťami. O funkcii týchto tabuliek sa dozvedáme z Augustínovho *Enarratio in Psalmum* 55,1, CCL 39, s. 676: „sicut aliquam domum intraturi, cuius sit et ad quem pertineat in titulo inspicimus, ne forte importune irruamus quo non oportet, neque rursus timiditate reuocemur ab eo quo oportet intrare.“ K téme pozri bližšie tiež LENGEND, Denis. *Le mauvais usage des marques de propriété dans l'Antiquité tardive d'après le témoignage de saint Augustin*. In MADEC, Goulven (ed.), *Augustin prédicateur (395-411)*. Paris : I.E.A., 1998, s. 493 – 504.

ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

Pramene

- ATHANASIUS. *Epistula XXXIX*. In JOANNOU, Pericles-Pierre (ed.). *Fonti IX: Discipline générale antique*. Zv. II. *Les canons des Pères Grecs*. Roma, 1963, s. 71 – 76.
- ŠESTÁK, Cyril: „39. list sv. Atanáza Alexandrijského.” In *Teologický časopis*, 2011, roč. 9, č. 1, s. 5 – 18.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Ad catholicos de secta Donatistarum* (= *De unitate ecclesiae*). CSEL 52, M. Petschenig (ed.). Wien, 1909, s. 231 – 322.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Breivculus conlationis cum Donatistis*. CCL 149A, S. Lancel (ed.). Turnhout : Brepols, 1974, s. 261 – 306.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Contra Cresconium*. BA 31, úvod a poznámky k dielu A. C. de Veer. Paris : Desclée de Brouwer, 1968.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Contra epistolam Parmeniani*. CSEL 51, M. Petschenig (ed.). Wien, 1908, s. 19 – 141.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Contra litteras Petiliani*. CSEL 52, M. Petschenig (ed.). Wien, 1909, s. 3 – 227.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *De baptismo*. CSEL 51, M. Petschenig (ed.). Wien, 1908, s. 145 – 375.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *De doctrina christiana*. CCL 32, J. Martin (ed.). Turnhout : Brepols, 1962.
- O kresťanskej náuke*. Preklad z lat. originálu, úvod a pozn. k dielu M. Andoková. In *O kresťanskej náuke – O milosti a slobodnej vôli*. Prešov : Petra (v edícii Bibliotheca Antiqua Christiana), 2004, s. 19 – 168.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *De unico baptismo*. CSEL 53, M. Petschenig (ed.). Wien, 1910, s. 3 – 34.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Epistulae*. CSEL 34.1, 34.2, 44, 57, 58, A. Goldbacher (ed.). Wien, 1895 – 1898.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Enarrationes in Psalmos*. CCL 38–40, E. Dekkers – J. Frapoint (eds.). Turnhout : Brepols, 1956.
- AURELIUS AUGUSTINUS. In *Iohannis epistolam ad Parthos tractatus – Homélie sur la première épître de saint Jean*. BA 76, úvod a pozn. k dielu D. Dideberg, preklad J. Lemouzy. Paris : I.E.A., 2008.
- AURELIUS AUGUSTINUS. In *Iohannis Euangelium tractatus*. CCL 36, R. Willems (ed.). Turnhout : Brepols, 1954.
- HORKA, Róbert. *Augustinus Aurelius: Komentár k Jánovmu evanjeliu. Výklad 1–3*. Preklad z lat. originálu R. Horka. In *Slovak Studies*, 2004, roč. 35, Suppl. 2. Roma : Slovak Institute, s. 19 – 74.
- AURELIUS AUGUSTINUS. *Sancti Augustini Sermones post Maurinos reperti*, Miscellanea Agostiniana, zv. 1, G. Morin (ed.). Rím, 1930.

Zoznam bibliografických odkazov

- ANDOKOVÁ, Marcela. *Čierna som, a predsa krásna. Tyconiov výklad Piesne piesní 1,5*. Bratislava : Iris, 2020.

- ANDOKOVÁ, Marcela. Homiletická stratégia sv. Augustína v Prvej homílii jeho Komentára k Prvému Jánovmu listu. In *Teologický časopis*, 2021, roč. 21, č. 1, s. 7 – 26; preklad Prvého Jánovho listu, s. 12 – 26.
- ANDOKOVÁ, Marcela. Je kázeň a kázeň možností prekladu latinských výrazových prostriedkov do slovenčiny. In KOŽELOVÁ, Adriána Ingrid – DRENGUBIAK, Ján (eds.). *Antika v kontexte storočí*. Prešov, 2022, s. 16 – 35.
- ANDOKOVÁ, Marcela. *Rečnícke umenie sv. Augustína v kázňach k stupňovým žalmom*. Bratislava : Iris, 2013.
- ANDOKOVÁ, Marcela – HORKA, Róbert. The Chronology of Augustine's *Tractatus in Iohannis evangelium* 1 – 16 and *Enarrationes in psalmos* 119 – 133. In *Vox Patrum*, 2019, roč. 39, č. 72, s. 149 – 170. <https://doi.org/10.31743/vp.4560>
- BANDOL, Radu. Diligite homines, interficite errores: The Ethics of Saint Augustine (354-430) in Approaching the Donatist Issue. In *Perichoresis*, 2011, s. 201 – 220.
- BROWN, Peter. *Augustine of Hippo: A Biography*. Berkeley : University of California Press, 2000.
- BROWN, Peter. St. Augustine's Attitude to Religious Coercion. In *JRS* 54, 1964, s. 107 – 116. <https://doi.org/10.2307/298656>
- DIDEBERG, Dany. Carità fraterna e amore di Dio in santo Agostino. In *PSV*, 1985, č. 11, s. 253 – 264.
- DIDEBERG, Dany. *Saint Augustin et la première épître de saint Jean. Une théologie de l'Agapè*. Paris : Éditions Beauchesne, 1975. <https://doi.org/10.14375/NP.9782701000688>
- FREND, William H. C. *The Donatist Church: A Movement of Protest in Roman North Africa*. Oxford : Clarendon Press, 1952.
- HORKA, Róbert. Columba gemens. Apel na svedomie ako cesta k riešeniu donatistickej schizmy v VI. výklade Augustínovho Komentára k Jánovmu evanjeliu. In *Špecifické aspekty svedomia v perspektíve rozvoja osoby a spoločnosti*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, 2007, s. 152 – 158.
- HORKA, Róbert. *Novoobjavená homília sv. Augustína Dolbeau 2 „De oboedientia“*. Bratislava : Univerzita Komenského, 2015.
- HORKA, Róbert. *Sv. Augustín: Komentár k Jánovmu evanjeliu. 1. časť: Jn 1 – 4. Úvodná štúdia a preklad*. Bratislava : Univerzita Komenského, Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, 2022.
- KLUSKA, Branislav. Vernosť pravde ako riešenie krízy nejednotnej Cirkvi: Vízia Prvého Jánovho listu. In JANČOVIČ, Ján (ed.). *Tvar a tvár našej Cirkvi. Ekleziologické štúdie, články a perspektívy*. Bratislava : Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta, Univerzita Komenského, 2021, s. 37 – 61.
- KELLY, Paul. *Conflict, War and Revolution – Augustine : The Problem of Peace in a Violent World*. London : London School of Economics, 2022, s. 63 – 104. <https://doi.org/10.31389/lsepress.cwr.c>
- LANCEL, Serge. *Saint Augustin*. Paris : Librairie Arthème Fayard, 1999.
- LENGRAND, Denis. Le mauvais usage des marques de propriété dans l'Antiquité tardive d'après le témoignage de saint Augustin. In MADEC, Goulven (ed.), *Augustin prédicateur (395-411)*. Paris : I.E.A., 1998, s. 493 – 504.
- OLEXÁK, Peter. Jedinečnosť Brownovej historiografie. In *Kultúrne dejiny*, 2016, roč. 7 Suppl., s. 11 – 18.
- OLEXÁK, Peter. *Stručná história vzťahov cirkvi a štátu*. Ružomberok : Society for Human Studies, 2022.

- RIST, John M. Augustine on Free Will and Predestination. In *Journal of Theological Studies*, 1969, č. 20, s. 420 – 447. <https://doi.org/10.1093/jts/XX.2.420>
- STOTT, John R. W. *Janovy listy*. Bratislava : Porta Libri, 2005.
- Sväté písmo*. Rím : Slovenský ústav svätého Cyrila a Metoda, 1995.
- TRAPÉ, Agostino. *Aurelius Augustinus – Ein Lebensbild*. München : Verlag Neue Stadt, Zürich – Wien, 2006.

SUMMARY

“Love and do what you will.” *Tractate 7* of Augustine's *Commentary on the First Letter of John* in the context of his polemic with the Donatists

This study explores the origin, theological framework, and intellectual importance of Saint Augustine's dictum “Love and do what you will” (*Dilige et quod vis fac*) as expressed in *Tractate 7* of his *Commentary on the First Letter of John* (*In Iohannis epistolam ad Parthos tractatus*). It places the statement within the Donatist controversy of late-Antique North Africa and interprets it as a key text for understanding Augustine's mature integration of *caritas*, truth, and religious coercion. Through historical-theological analysis, the article shows that Augustine's homiletic reflections are not just rhetorical flourish but a carefully reasoned theological response to issues of church unity, moral motivation, and the legitimate use of force in faith's service.

Between the late 4th and early 5th centuries, Augustine of Hippo confronted the Donatist schism, which divided the North-African Church over questions of sacramental purity and episcopal legitimacy. Imperial legislation under Theodosius I and Honorius progressively reclassified the Donatists from schismatics to heretics, thereby legitimizing coercive measures against them. Augustine's intellectual trajectory mirrors this socio-political development. Initially, he adopted a rigorously non-violent pastoral strategy, advocating persuasion, preaching, and moral example as the only acceptable means of reconciliation. However, the persistence of Donatist militancy—particularly the violent activities of the *circumcelliones*—and the increasing involvement of imperial authorities compelled him to reconsider the moral status of coercion within a Christian framework.

The study traces this transformation primarily through Augustine's correspondence, notably *Epistula 93* to the Donatist bishop Vincentius and *Epistula 133* to the tribune Marcellinus. These texts articulate a coherent theological anthropology in which external compulsion can function as an instrument of divine pedagogy. Augustine distinguishes between coercion motivated by love (*caritas*) and persecution driven by hatred (*odium*). Moral evaluation depends not on the external form of an act but on its interior intention, the “root of love.” In this sense, paternal correction or civic discipline can become legitimate expressions of love aimed at restoring truth and communion. The article interprets this reasoning as part of Augustine's broader teleological ethics, where the proper ordering of love (*ordo amoris*) determines the moral quality of human action.

Delivered on Easter Saturday, probably in 408, *Tractate 7* marks the culmination of this development. Within the exegetical sequence of *Tract. in ep. Ioh.* 1–5,

the homily comments on 1 John 4:4-12, the section focused on the affirmation “God is love” (1 John 4:8). Augustine explains the inseparable link between truth (*ueritas*) and love (*caritas*): genuine knowledge of God requires obedience to divine commandments shown in the life of the Church. To refuse ecclesial communion, as the Donatists did, is therefore to reject truth itself. From this hermeneutical principle, Augustine develops his moral teaching: love alone distinguishes good from evil deeds. The key factor is not the act (*actus*) but the intention (*intentio*). “Do not love the error, but the person,” he urges; “if you act harshly, do so for correction, not for harm.” Thus, the well-known saying “Love and do what you will” functions not as a license for ethical misconduct but as a concise statement of an intentionalist moral philosophy, where love guides discernment and justifies corrective actions.

By integrating moral psychology with ecclesiological concerns, Augustine constructs a theology of disciplinary love. Coercion, when exercised within the limits of reason and compassion, becomes a pedagogical aid that removes obstacles to voluntary assent to truth. The study underscores that Augustine’s argument presupposes the ontological primacy of love as the principle of divine and human order. Consequently, ecclesial correction motivated by love differs essentially from punitive persecution. While Donatist polemicists accused the Catholic Church of betraying Christ through alliance with imperial power, Augustine reinterpreted state intervention as a providential means of restoring unity. In his view, the *civitas Dei* could legitimately employ temporal means to achieve spiritual ends, provided that such measures were subordinated to love and aimed at conversion rather than domination.

In the context of Slovak patristic studies, Augustine’s *Homilies on the First Letter of John* have received comparatively little scholarly attention. By providing an interpretive analysis of *Tractate 7* and its theological-historical framework and, consequently, its first Slovak translation, the study fills a significant lacuna and aligns local research with international trends in Augustinian studies. It demonstrates the relevance of Augustine’s reasoning for contemporary discussions on religious tolerance, moral intention, and the ethical limits of authority.

Tractate 7 thus encapsulates Augustine’s conviction that love is the hermeneutical key to moral evaluation and ecclesial discipline. Acts of correction, even when externally coercive, may constitute expressions of charity when directed toward the good of the other. Within the Donatist controversy, this theological logic transformed coercion from an act of domination into an instrument of reconciliation. The study thereby reaffirms Augustine’s enduring influence on Western moral and political theology, illustrating how his synthesis of love and truth continues to inform modern debates on the relation between freedom, conscience, and community.

doc. Mgr. Marcela Andoková, PhD.
Univerzita Komenského, Filozofická fakulta
SK-81102 Bratislava, Gondova 2
e-mail: <marcela.andokova@uniba.sk>
ORCID: 0000-0001-8551-792X